

अथार्थस्य धर्ममूलत्वमेव प्रतिपादयति ॥ अर्थेभ्य इति ॥ ततस्ततः संवृत्तेभ्यो नानादेशादाहृतेभ्योऽतएव प्रवृत्तेभ्यो र्थेभ्यः सर्वाः क्रियाः योगप्रधाना भोगप्रधानाश्च प्रवर्तते ॥ निष्कामतया कृता योगप्रधाना भवन्ति ॥ सकामतया कृता भोगप्रधाना इत्यर्थः ॥ ३२ ॥ अर्थाभावे क्रियाव्यतिरेकमप्याहार्थेन हीति ॥ ३३ ॥ न केवलमर्थपरित्यागे धर्मा संभवः किंतु दोषप्राप्तिरपीत्याह ॥ सोयमिति ॥ यः पुमान्प्राप्तमर्थं परित्यज्य सुखकामो भवति सोयं प्रष्टव्यः सुखैधितः अभिवृद्धसुखाभिलाषो भूत्वा पापमन्यायेनार्थार्जनं कर्तुं माचरते आरभते ततो दोषस्ताडनबंधनादिरूपः प्रवर्तते ॥ ३४ ॥ अथार्थः सर्वमूलमिति स्तौति ॥ यस्येति ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ एते दोषा मित्राद्यभावरूपाः प्रव्याहृताः स्पष्टमु

अर्थेभ्यो यप्रवृद्धेभ्यः संवृत्तेभ्यस्ततस्ततः ॥ क्रियाः सर्वाः प्रवर्तते पर्वतेभ्य इवापगाः ॥ ३२ ॥ अर्थेन हि विमुक्तस्य पुरुषस्याल्पचेतसः ॥ विच्छिद्यन्ते क्रियाः सर्वा ग्रीष्मे कुसरितो यथा ॥ ३३ ॥ सोयमर्थं परित्यज्य सुखकामसुखैधितः ॥ पापमाचरते कर्तुं तदा दोषः प्रवर्तते ॥ ३४ ॥ यस्यार्थास्तस्य मित्राणि यस्यार्थास्तस्य बांधवाः ॥ यस्यार्थाः सपुमान् लोके यस्यार्थाः सच पंडितः ॥ ३५ ॥ यस्यार्थाः सच विक्रान्तो यस्यार्थाः सच बुद्धिमान् ॥ यस्यार्थाः समहाबाहु र्यस्यार्थाः सगुणाधिकः ॥ ३६ ॥ अर्थस्यैते परित्यागे दोषाः प्रव्याहृता मया ॥ राज्यमुत्सृजताधीरयेन बुद्धिस्त्वया कृता ॥ ३७ ॥ यस्यार्थाधर्मकामार्थास्तस्य सर्वप्रदक्षिणं ॥ अधनेनार्थकामेन नार्थः शक्यं विचिन्वता ॥ ३८ ॥ हर्षः कामश्च दर्पश्च धर्मः क्रोधः शमो दमः ॥ अर्थादेतानि सर्वाणि प्रवर्तते नराधिप ॥ ३९ ॥

क्ताः तत्र राज्यमुत्सृजता त्वया येन गुणेन बुद्धिरर्थपरित्यागविषया कृता तं न जाने इति शेषः ॥ ३७ ॥ पुनरर्थमेव स्तौति यस्येति ॥ यस्यार्थाः सन्ति तस्य धर्मकामरूपाः अर्थाः प्रयोजनानि भवन्ति ॥ तस्य सर्वप्रदक्षिणमनुकूलं अधनेन पुरुषेणार्थं विचिन्वतापि अर्थकामेन विना पौरुषमर्थो न शक्यं प्राप्तमिति शेषः ॥ ३८ ॥ अर्थवशादेव राज्ञि सर्वे गुणा इत्याह ॥ हर्ष इत्यादि ॥ यानि हर्षादीनि सन्ति एतानि नराधिपे अर्थादर्थसंपत्तेरेव प्रवर्तते अमोघानि भवन्तीति भावः ॥ यस्य हर्षो राज्ञः सकृता र्थो भवति ॥ यस्मिन् क्रोधः स नश्यतीत्यादि ॥ ३९ ॥